

Interessante ontwikkelingen in en voor het vmbo

Op 15 maart 2024 vond de jaarlijkse Vecon studiedag plaats. Omdat de meeste leerlingen in het voortgezet onderwijs een vmbo-opleiding volgen waarin ook het vak economie een plek heeft, heb ik deze keer deelgenomen aan verschillende vmbo-workshops.

Mijn eerste workshop gaat vooral over het nieuwe vmbo-profiel economie en ondernemen (E&O). Voor de onkundige lezer: het is een profiel, dat zich richt op economische en ondernemende vaardigheden. Voor E&O is een pilot opgezet, waaraan dertien scholen hebben deelgenomen. Leerlingen die dit profiel volgen, doen naast de verplichte vakken ook examens in economie en één vak uit het rijtje wiskunde, Duits of Frans.

Het vmbo sorteert vooral voor op een mbo-opleiding. Omdat op de arbeidsmarkt veranderingen hebben plaatsgevonden, is het perspectief op bepaalde beroepen met een economisch profiel verdwenen of gewijzigd. Dat was een aanleiding voor het verstrekken van een opdracht aan SLO (Stichting Leerplanontwikkeling) om het vak economie en ondernemen te ontwikkelen. Hugo Arents en Marieke Post, verbonden aan SLO, presenteren hoe hun organisatie heeft gewerkt aan het nieuwe examenprogramma voor E&O.

Veranderingen arbeidsmarkt

E&O moet een antwoord zijn op veranderde kwalificaties in beroepen op de arbeidsmarkt en op het kunnen werken als zelfstandig ondernemer, als zzp'er. Vernieuwing was noodzakelijk omdat in het oude programma slechts 25 procent van de nieuwe, moderne banen op de arbeidsmarkt een plek had.

De veranderingen op de arbeidsmarkt doen zich met name voor als gevolg van de automatisering binnen administratieve en secretariële functies en de stijgende hoeveelheid banen binnen de commerciële sector.

'Het nieuwe profiel omvat retail & styling, sales & service, office & support en stock & supplies.'

In dit verband kan de kandidaat:	BB	KB	GL
3 dimensies van het assortiment omschrijven: – breedte – lengte – diepte	x		
3 dimensies van het assortiment analyseren: – breedte – lengte – diepte – consistentie		x	x

Bron: www.examenblad.nl

Naast de veranderende arbeidsmarkt is er een andere reden voor een vernieuwing: het aantal leerlingen dat nu kiest voor economie daalt, omdat het vak te theoretisch wordt aangeboden en leerlingen het vak te veel achter de computer moeten leren.

Voorkeur voor Engelse woorden

Waar zijn de wijzigingen in het profiel E&O? De onderdelen van het oude E&O-programma bestaan uit commercieel, secretariael, administratief en logistiek. Het nieuwe profiel omvat retail & styling, sales & service, office & support en stock & supplies. Zou de voorkeur voor deze Engelse woorden moeten bijdragen aan het aantrekken van meer leerlingen?

Retail & styling en sales & service hebben een commerciële oriëntatie, naast inhoudelijke keuzevaken. Hier wordt toegewerkt naar het geven van een presentatie retail & styling en het maken van een webshop. Office & support moet de onderdelen administratie en secretariael vervangen. Tenslotte komt stock & supplies in de plaats van logistiek, maar de inhoud van dit profiel is als enige niet veranderd.

Zelf onderwijsprogramma maken

Hugo en Marieke stellen dat het College voor Toetsen en Examens (CvTE) voor de onderdelen van het vernieuwde E&O een syllabus heeft gemaakt. Deze syllabus werkt de profieldelen verder uit. Belangrijk is dat vanuit de syllabus een docent zelf zijn onderwijsprogramma moet maken.

Een opvallend verschil tussen de oude en de nieuwe syllabus is dat in de oude taken worden beschreven met twee werkwoorden, in de nieuwe komt een taak te staan met één werkwoord. Verder differentieert de syllabus naar handelingswerkwoorden en vakinhoud tussen vmbo BB (basisberoepsgerichte leerweg), vmbo KB (kaderberoepsgerichte leerweg) en vmbo GL (gemengde leerweg). Een voorbeeld hiervan vind je bovenaan op deze pagina.

Constructieproces

Het programma van E&O is zo ontwikkeld dat het móét aansluiten op een vorm van mbo-onderwijs. In het constructieproces van het nieuwe profiel E&O waren betrokken: een constructiegroep (met exa-

menschrijvers die een praktijkopdracht uitgewerkt binnen een casus voorschrijven en de syllabus en doelstelling E&O nieuwe stijl checken), toetsdeskundigen en een vaststellingscommissie van het CvTE.

Door beperkte financiële middelen vanuit het ministerie van OCW is de pilot onder tijdsdruk tot stand gekomen. Gebruikelijk is namelijk dat een syllabuscommissie aan een nieuwe syllabus werkt, waarna een constructiegroep aan de slag gaat. Nu worden tegelijk examenvragen gemaakt met een syllabus in concept.

Overigens heeft het Platform E&O aangedrongen op een versnelde invoering, waar de minister op heeft aangehaakt. Want de minister ziet ook dat het huidige verouderde programma te weinig congruent is. Er was daarnaast een budgettair probleem, en geen geld voor een normaal traject. Je kunt je afvragen waarom de overheid niet voor dit grootste onderdeel van het voortgezet onderwijs meer geld wil investeren.

Zoals hierboven is beschreven, is voor E&O nieuwe stijl een pilot opgezet, die dit jaar draait. Vertrouwd met de oude manier van examineren zijn het opgavenboekje, de CSPE-app, de Facet-opdrachten et cetera, de structuur en de opbouw van opdrachten en tenslotte de vakinhoud. Anders, dus nieuw, zijn:

- meer praktisch handelen
- meer opdrachten met een AKG-advies (aantal kandidaten gelijktijdig)
- minder, maar grotere opdrachten
- minder minitoetsvragen
- nieuwe vakinhoud + meer focus op aangeleerde vaardigheden
- meer waardering eigen creativiteit

Als je dit overziet, valt de inzet op van een maximaal praktijkgedeelte met een minimum aantal theoretische vragen. Inclusief wordt in de beoordeling gekeken naar de mate waarin kandidaten over basisvaardigheden beschikken, zoals 'het twee woorden gebruiken' en het klantvriendelijk benaderen. Verder zijn beoordelingscriteria soms veranderd in termen van mooi of minder mooi. Die criteria kenden voorheen een meer objectieve, harde onderscheiding.

Als de pilot in de zomer van 2024 is afgerond, volgt een evaluatie. Aspecten van deze terugblik zullen

Tijdpad en examens

- De eerste examens volgens de nieuwe syllabus zullen in 2026 plaatsvinden. Hoe ziet het SLO-tijdpad er verder uit?
- april 2024: pilotscholen examineren pilot CSPE (centraal schriftelijk praktijk-examen)
- september 2024: alle E&O scholen starten met E&O nieuwe stijl
- april 2025: 2^e pilot CSPE (huidige pilotscholen + scholen met examinering in leerjaar 3)
- april 2026: eerste reguliere CSPE volgens nieuwe stijl + 'bezemklas' oude stijl

De structuur van het nieuw CSPE voor E&O:

Onderdeel	A	B	C	D
1 retail & styling	BB – KB – GL (90 – 90 – 120 min.)			
2 service & sales		BB – KB (90 – 90 min.)		
3 stock & supplies			BB – KB (90 – 90 min.)	
4 office & support		GL (120 min.)		BB – KB (90 – 90 min.)

onder andere zijn de vertaalslag van examenprogramma/syllabus naar examenopgaven, de uitvoerbaarheid en de organisatielast. Hugo en Marieke sluiten de workshop af met de opmerking dat je de syllabus voor het vernieuwde profiel E&O kunt vinden op www.examenblad.nl voor het jaar 2026.

Workshop 'vmbo in de klei'

Een klein groepje deelnemers volgt tijdens de middag de workshop 'Ontwikkelen vmbo in de klei', verzorgd door Peter van de Minkelis. Peter is lid van het sectiebestuur vmbo van Vecon. De rode draad in deze workshop bestaat uit praten over het vmbo-vak economie

Foto: Peter Nessen

'Hier wordt toegewerkt naar het geven van een presentatie retail & styling en het maken van een webshop.'

en wat daar anders kan of (misschien juist) moet. Afgetrapt wordt met het bespreken van elkaars verwachtingen over deze workshop. Alle de deelnemers gaan met elkaar in debat over het huidige vmbo-programma en mogelijke verbeteringen. Hoe willen zij het economieonderwijs voor vmbo-leerlingen in de toekomst vormgeven? Hoe zouden zij een nieuw vmbo-examenprogramma willen actualiseren? Met gekleurde kaartjes schrijven deelnemers op: wat willen ze toevoegen (groen), houden (geel) en weggooien (rood). Bronnen voor het schrijven op de kaartjes zijn een tekst van het examenprogramma economie en een specificatie van de globale eindtermen voor het CE (centraal examen). Alle voorstellen op de kaartjes leggen we op kleur op een grote stapel, daarna houden we een groepsgesprek. Het doel hiervan is informatie aan te leveren voor het sectiebestuur vmbo en hopelijk SLO. Begonnen wordt met de groene kaartjes, elementen die we aan het onderwijsprogramma willen toevoegen. De verschillende voorstellen roepen flinke discussie op. Hoe ga je als docent om met influencers en de vatbaarheid van leerlingen daarvoor? Welke ethiek speelt er? Ik vraag de andere deelnemers of economieonderwijs in het vmbo gezien kan worden als een

soort vormingswerk (zoals dat vroeger bestond) of als onderwijs (waar kennisdoelen centraal staan). Hierop volgt de reactie dat je het met vormingswerk alleen niet redt. Variatie in werkvormen is altijd nodig en belangrijk.

Ook komt het belang van geschikte klaslokaalexperimenten voor het vmbo naar voren. Je zou als docent meer vrijheid moeten hebben om bepaalde onderwerpen breder te behandelen (zoals belastingheffing, staatsschuld) en andere onderwerpen helemaal niet of minder. Dit kan vooral voor het TL-programma spelen. Dat vinden de deelnemers aan de workshop nu in het oude programma te veel 'havo light'.

Het nieuwe vmbo-programma is gelukkig praktischer ingesteld en past beter bij de leerlingen. Want wat is het doel eigenlijk waarvoor je vmbo'ers opleidt? Voor vervolgstudies havo, het mbo of wellicht iets anders? Alle deelnemers willen dat het vmbo-programma meer voorsorteert op het mbo.

Bij het bespreken van de rode kaartjes – wat moet vooral weg uit het vmbo-programma – worden genoemd: markt vormen, de Lorenz-curve, belastingboxen, economische kringloop en handelsbalans. Als je de Lorenzcurve en de markt vormen niet behandelt, hoeveel tijd en verlichting levert dat dan op voor een betere invulling van het programma? Wat is nu echt belangrijk en wat wil je aan het havo laten? Vakdidactisch heeft het antwoord hierop gevolgen. Je zou twee onderwerpen op het CE moeten behandelen en het programma breder in het SE opnemen.

De deelnemers hopen dat ze hiermee een aanzet hebben gegeven voor een vervolgesprek in het sectiebestuur vmbo.